INFORMACIJA ADVOKATAMS DĖL TARPTAUTINIŲ SANKCIJŲ TAIKYMO IR GALIMŲ PASEKMIŲ ADVOKATŲ VEIKLAI

I. PREAMBULĖ

ES taiko daugiau nei keturiasdešimt skirtingų sankcijų režimų. Vienas sankcijas įvedė Jungtinių Tautų Saugumo Taryba, kitas – savarankiškai priėmė ES.

Pastaraisiais mėnesiais ES institucijos susitarė dėl nemažo sankcijų Rusijai paketo. Akivaizdu, kad šios priemonės gali sukelti svarbių pasekmių Lietuvos advokatams ir advokatų padėjėjams.

II. SANKCIJŲ IR JŲ GALIMO POVEIKIO ADVOKATAMS APŽVALGA

II.1. ES sankcijos

Š. m. birželio 3 d. ES oficialiai priėmė 6-ąjį sankcijų Rusijai paketą. Be visų kitų iki tol taikytų priemonių, šios draudžia teikti Rusijai apskaitos, konsultavimo verslo ir valdymo klausimais ir viešųjų ryšių paslaugas, įskaitant mokesčių konsultavimo paslaugas.

Nors teisinės paslaugos nėra tiesioginis sankcijų tikslas, nuostatos dėl patikos fondų ir apskaitos paslaugų (galbūt ir viešųjų ryšių paslaugų) gali būti aktualios teisininkams.

II.2. JAV

JAV įvedė Rusijai sankcijas, kurių taikiniu tapo paslaugos ir kiti klausimai (įskaitant draudimą parduoti Rusijai JAV paslaugas, tokias kaip buhalterinės apskaitos ir valdymo konsultavimo). **Ribojamosios priemonės teisininkams netaikomos.**

II.3. Jungtinė Karalystė

Jungtinė Karalystė paskelbė, kad uždraus paslaugų, įskaitant apskaitos, viešųjų ryšių ir konsultavimo paslaugas, eksportą į Rusiją, bandydama izoliuoti šalies ekonomiką po invazijos į Ukrainą, **tačiau teisinėms paslaugoms tai netaikoma.**

III. ATSIŽVELGIANT Į ĮVYKIŲ RAIDĄ IR ADVOKATŲ VEIKLOJE KYLANČIUS KLAUSIMUS, SVARBU ATKREIPTI DĖMESĮ Į ŠĮ TEISINĮ REGLAMENTAVIMĄ:

III.1. ES Tarybos rekomendacijos:

2018 m. gegužės 4 d. Tarybos ribojamųjų priemonių (sankcijų) pagal ES bendrą užsienio ir saugumo politiką įgyvendinimo ir vertinimo gairėse nurodoma, kad:

15. Sudarant asmenų ir subjektų, kuriems taikomos ribojamosios priemonės, sąrašus turi būti gerbiamos pagrindinės teisės, nustatytos Europos Sąjungos sutartyje. Visų pirma turi būti garantuota asmenų ir subjektų teisė į tinkamą procesą, visapusiškai laikantis Europos Sąjungos Teisingumo Teismo teisminės praktikos, inter alia, atsižvelgiant į teisę į gynybą ir veiksmingos teisminės apsaugos principą.

III.2. Pagrindinių teisių chartijos 47 straipsnis:

Kiekvienas asmuo, kurio teisės ir laisvės, garantuojamos Sąjungos teisės, yra pažeistos, turi teisę į veiksmingą jų gynybą teisme šiame straipsnyje nustatytomis sąlygomis.

Kiekvienas asmuo turi teisę, kad jo bylą per kiek įmanoma trumpesnį laiką viešai ir teisingai išnagrinėtų pagal įstatymą įsteigtas nepriklausomas ir nešališkas teismas. Kiekvienas asmuo turi turėti galimybę gauti teisinę pagalbą, būti ginamas ir atstovaujamas.

Asmenys, neturintys pakankamai lėšų, turi gauti nemokamą teisinę pagalbą, jei tai reikalinga užtikrinti teisę į veiksmingą teisingumą.

III.3. ES Tarybos sprendimas:

2022 m. birželio 3 d. Tarybos sprendimo (BUSP) 2022/884, kuriuo iš dalies keičiamas Sprendimas 2014/512/BUSP dėl ribojamųjų priemonių atsižvelgiant į Rusijos veiksmus, kuriais destabilizuojama padėtis Ukrainoje, 1b straipsnio 5 dalies b punktas[1]:

Nukrypstant nuo 1 ir 2 dalių, kompetentingos institucijos tokiomis sąlygomis, kokias jos laiko tinkamomis, gali leisti priimti tokį indėlį arba teikti piniginės, sąskaitos tvarkymo ar saugojimo paslaugą, jei nustato, kad tokio indėlio priėmimas arba piniginės, sąskaitos tvarkymo ar saugojimo paslaugos teikimas yra <...> ***skirtas tik pagrįstiems mokesčiams už profesines paslaugas sumokėti ar patirtoms išlaidoms, susijusioms su teisinių paslaugų teikimu, kompensuoti.***

To paties Sprendimo 1k straipsnio 1, 3 dalys:

Draudžiama tiesiogiai ar netiesiogiai teikti apskaitos, audito, įskaitant teisės aktų nustatytą auditą, buhalterijos ir konsultavimo mokesčių klausimais paslaugas ir verslo ir valdymo konsultacijų ir viešųjų ryšių paslaugas <...> ***1 dalis netaikoma paslaugų, kurios yra griežtai būtinos siekiant pasinaudoti teise į gynybą teismo procese ir teise į veiksmingą teisinę gynybą, teikimui.***

III. 4. ES reglamentai:

2006 m. gegužės 18 d. Tarybos reglamento (EB) Nr. 765/2006 dėl ribojamųjų priemonių atsižvelgiant į padėtį Baltarusijoje ir į Baltarusijos įsitraukimą į Rusijos agresiją prieš Ukrainą 3 straipsnio 1 dalies b punktas[2]:

Nukrypstant nuo 2 straipsnio, II priede išvardytose tinklavietėse nurodytos valstybių narių kompetentingos institucijos gali leisti panaikinti tam tikrų įšaldytų lėšų ar ekonominių išteklių įšaldymą arba leisti naudotis tam tikromis lėšomis ar ekonominiais ištekliais tokiomis sąlygomis, kurias šios institucijos laiko tinkamomis, nustačiusios, kad šios lėšos ar ekonominiai ištekliai yra <...> ***skirti tik pagrįstiems honorarams sumokėti arba patirtoms išlaidoms, susijusioms su teisinių paslaugų teikimu, kompensuoti.***

- 2014 m. kovo 17 d. Tarybos reglamento (ES) Nr. 269/2014 dėl ribojamųjų priemonių, taikytinų atsižvelgiant į veiksmus, kuriais kenkiama Ukrainos teritoriniam vientisumui, suverenitetui ir nepriklausomybei arba į juos kėsinamasi, 4 straipsnio 1 dalies b punktas[3]:

[1] https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/HTML/?uri=CELEX:32022D0884&from=EN.
[2] https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX%3A02006R0765-20220604#tocId61.
[3] https://eur-lex.europa.eu/legal-content/lt/TXT/?uri=CELEX%3A02014R0269-20220604.

Nukrypdamos nuo 2 straipsnio, valstybių narių kompetentingos institucijos gali leisti nutraukti tam tikrų lėšų arba ekonominių išteklių įšaldymą arba leisti naudotis tam tikromis lėšomis arba ekonominiais ištekliais tokiomis sąlygomis, kurias šios institucijos laiko tinkamomis, jei jos nustatė, kad lėšos ar ekonominiai ištekliai yra <...> ***skirti tik pagrįstiems profesiniams mokesčiams mokėti arba patirtoms išlaidoms, susijusioms su teisinių paslaugų teikimu, kompensuoti.***

- 2014 m. liepos 31 d. Tarybos reglamento (ES) Nr. 833/2014 dėl ribojamųjų priemonių atsižvelgiant į Rusijos veiksmus, kuriais destabilizuojama padėtis Ukrainoje, 5n straipsnio 3 dalis[4]:

  Draudžiama tiesiogiai ar netiesiogiai teikti apskaitos, audito, įskaitant teisės aktų nustatytą auditą, buhalterijos ir konsultavimo mokesčių klausimais paslaugas ir verslo ir valdymo konsultacijų ir viešųjų ryšių paslaugas <...> ***1 dalis netaikoma paslaugų, kurios yra griežtai būtinos siekiant pasinaudoti teise į gynybą teismo procese ir teise į veiksmingą teisinę gynybą, teikimui.***

  To paties reglamento 11 straipsnio 3 dalis:

  Šiuo straipsniu nedaromas poveikis 1 dalyje nurodytų asmenų, subjektų ir organizacijų teisei į sutartinių įsipareigojimų nevykdymo pagal šį reglamentą teisėtumo teisminę peržiūrą.

  To paties reglamento 12 straipsnis:

  Draudžiama sąmoningai ir apgalvotai dalyvauti veikloje, kuria siekiama apeiti šiame reglamente nustatytus draudimus arba dėl kurios jie apeinami.

- 2014 m. birželio 23 d. Tarybos reglamento (ES) Nr. 692/2014 dėl ribojamųjų priemonių atsakant į neteisėtą Krymo ir Sevastopolio prijungimą 4 straipsnis[5]:

  Draudžiama sąmoningai ir tyčia, taip pat ir netiesiogiai, dalyvauti veikloje, kurios tikslas arba poveikis yra šiame reglamente nustatytų draudimų pažeidimas.

- 2022 m. vasario 23 d. Tarybos reglamento (ES) 2022/263 dėl ribojamųjų priemonių, taikytinų reaguojant į vyriausybės nekontroliuojamų Ukrainos Donecko ir Luhansko sričių teritorijų pripažinimą ir nurodymą į tas teritorijas įvesti Rusijos ginkluotąsias pajėgas, 8 straipsnis[6]:

  Draudžiama sąmoningai ir tikslingai, taip pat ir netiesiogiai, dalyvauti veikloje, kuria siekiama išvengti arba dėl kurios išvengiama šiame reglamente nustatytų draudimų.

III.5. Advokatų veiklos reguliavimas Lietuvoje:

Lietuvos Respublikos advokatūros įstatymo (toliau – Advokatūros įstatymas) 39 straipsnio 1 dalies 1 ir 2 punktai nustato advokato pareigą sąžiningai atlikti savo pareigas, laikytis Lietuvos advokatų etikos kodekso (toliau – Etikos kodeksas) reikalavimų, elgtis dorai bei pilietiškai ir savo veikloje laikytis duotos advokato priesaikos ir įstatymų.

Advokatūros įstatymo 40 straipsnio 1 dalis numato, kad advokatas gali atsisakyti teikti teisines paslaugas, tačiau tik dėl svarbių priežasčių – jei taip būtų pažeidžiami advokatų veiklos principai, dėl advokato užimtumo, patirties trūkumo ar kitų priežasčių, dėl kurių advokatas negali suteikti tinkamų paslaugų.

Etikos kodekso 7 straipsnio 1 dalis numato, kad advokato profesinės veiklos teisėtumas yra vienas svarbiausių principų, lemiančių advokato vaidmenį valstybės teisės sistemoje ir

[4] https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX%3A02014R0833-20220604.
[5] https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX%3A02014R0692-20141220.
[6] https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX%3A02022R0263-20220414.

profesinės veiklos garantijas, todėl advokatas privalo siekti teisingumo ir teisėtumo idealų bei ginti savo kliento teises ir teisėtus interesus tik teisėtais būdais ir priemonėmis, nepažeisdamas teisės aktuose nustatytų draudimų, neviršydamas jam suteiktų įgaliojimų ir gerbdamas kitų asmenų teises.

Advokatas visada privalo gerbti teisę ir veikti taip, kad nebūtų pažeidžiami teisėtumo principai (Etikos kodekso 7 straipsnis 2 dalis).

Draudžiama ginti tokius kliento interesus, kurie verčia imtis neteisėtų gynybos priemonių ir būdų, tenkinti neteisėtus kliento prašymus, reikalavimus arba talkinti klientui teisei ir teisėtumui priešingoje veikoje (Etikos kodekso 7 straipsnis 3 dalis).

Lietuvos advokatai dalyvauja įgyvendinant teisingumą, atstovauja teisėtiems savo klientų interesams, todėl vienas iš advokatų veiklos pagrindinių principų yra lojalumas klientui. Etikos kodeksas nustato, kad advokato lojalumas klientui yra profesionalaus advokato ir kliento bendradarbiavimo ir tinkamo advokato funkcijų vykdymo būtinoji sąlyga, taip pat lemianti advokato pareigą paslaugas klientui teikti taip, kad tai labiausiai atitiktų kliento interesus (Etikos kodekso 10 straipsnio 1 dalis).

Advokatų taryba 2022 m. gegužės 11 d., besąlygiškai pasmerkdama Rusijos karinę agresiją prieš suverenią, vientisą ir nepriklausomą Ukrainą, svarstė teisinių paslaugų teikimo šios agresijos prieš Ukrainą metu klausimą ir atkreipė advokatų dėmesį, kad prieš užmegzdamas teisinių paslaugų teikimo santykius su klientu:

- advokatas, atsakingai įvertinęs kreipimosi į advokatą aplinkybes ir išsiaiškinęs tikrąjį teikiamų teisinių paslaugų gavėją, privalo atsisakyti teikti teisines paslaugas asmenims, kurie patenka į asmenų, kuriems taikomos ES sankcijos, sąrašą, išskyrus atvejus, kai advokato pagalba laikoma būtina pagal Lietuvos Respublikos įstatymus ir tarptautinę teisę ir neprieštarauja reguliavimui, susijusiam su ES taikomomis sankcijomis;
- advokatui rekomenduojama atsižvelgti į kreipimosi į advokatą aplinkybes, išsiaiškinti tikrąjį teikiamų teisinių paslaugų gavėją ir susilaikyti nuo teisinių paslaugų teikimo Rusijos ir Baltarusijos subjektams, kurie nors ir nepatenka į asmenų, kuriems taikomos ES sankcijos, sąrašą, tačiau viešai platindami ar skleisdami dezinformaciją ir (ar) propagandą palaiko Rusijos Federacijos vykdomą karinę agresiją prieš Ukrainą.

IV. LIETUVOS ADVOKATŪROS ADVOKATŲ TARYBOS IŠVADA IR REKOMENDACIJA:

Remiantis šiuo metu galiojančiu ir nurodytu reguliavimu, kuris periodiškai kinta, darytina išvada, kad Rusijai ir Baltarusijai taikomos tarptautinės sankcijos **neriboja asmenų teisės į gynybą teismo procese ir veiksmingą teisinę gynybą, taigi ir teikti teisines paslaugas dėl šių teisių įgyvendinimo, tačiau draudžia teikti paslaugas, įskaitant ir teisines, kuriomis būtų siekiama apeiti taikomus draudimus ar ribojimus, arba tokias paslaugas, kurios būtų pripažįstamos ekonominių išteklių teikimu.**

Advokatams taikytino teisinio reguliavimo požiūriu, advokatai kiekvienu atveju turi atidžiai įvertinti savo kliento teisinę padėtį. Dabartinė geopolitinė padėtis, susijusi su kariniu konfliktu Ukrainoje, lemia, kad prieš užmegzdamas teisinių paslaugų teikimo santykius su klientu ar juos tęsdamas advokatas kiekvienu konkrečiu atveju turėtų atsakingai įvertinti asmenų kreipimosi į advokatą aplinkybes, išsiaiškinti tikrąjį teikiamų teisinių paslaugų gavėją, teikiamų paslaugų apimtį ir kitas reikšmingas aplinkybes pagal teisės aktų, įskaitant ir tuo metu reglamentuojančių tarptautinių sankcijų taikymą, nustatytą reguliavimą.